

Ks. Dariusz Krok
Uniwersytet Opolski

Zjawisko psychomanipulacji w sektach – uwarunkowania psychologiczne

Manipulacja perswazyjna w sektach

- **Sekta (grupa kultyczna)** jest to organizacja, która:
 - (1) stosuje manipulację w pozyskiwaniu nowych członków,
 - (2) buduje irracjonalne relacje pomiędzy liderem i członkami,
 - (3) powoduje negatywne konsekwencje psychologiczne, społeczne i fizyczne u swoich wyznawców (Bukalski, 2006).
- **Perswazja może przyjmować dwie różne formy**: pozytywną i negatywną. **Forma pozytywna** odnosi się do różnego rodzaju interwencji m.in. prozdrowotnych, edukacyjnych, reklam społecznych. Ta forma perswazji stara się przestrzegać zasad etycznych. **Negatywna forma** perswazji stosuje psychologiczną manipulację, pranie mózgu, zagraża ludzkiej wolności i łamie podstawowe prawa człowieka. Jest ona często stosowana przez sekty.

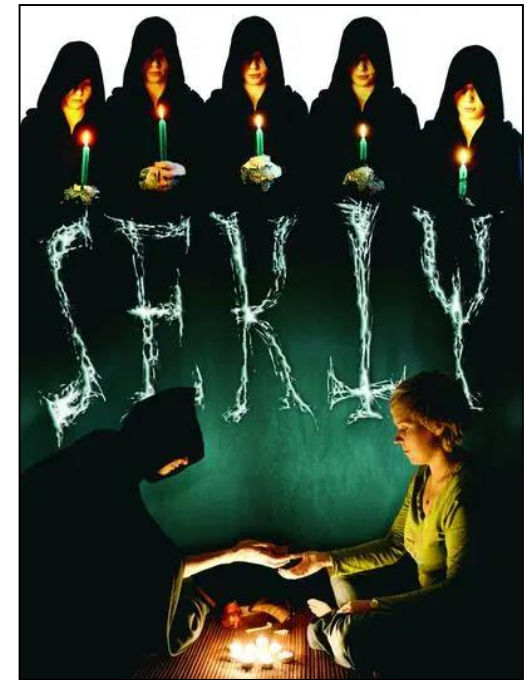
-
- **Manipulacja perswazyjna** stosowana przez sekty polega na:
 - dostarczaniu fałszywych informacji,
 - zniekształcaniu lub zatajaniu istotnych rzeczy,
 - wzbudzaniu emocji,
 - ograniczenia samodzielnego myślenia członków sekty.
 - Istnieją **dwie główne cechy manipulacji perswazyjnej** stosowanej przez sekty:
 - aby pozyskać nowych członków liderzy sekty używają **spreparowanych argumentów**, które są niejasne, dwuznaczne i trudne do zweryfikowania.
 - prezentowane przez liderów sekty treści bazują na **uczuciach i emocjach**, a nie na racjonalnym i rozumowym podejściu. Głównym celem lidera jest wzbudzenie silnych emocji, które ograniczają logiczne myślenie (Abgrall, 2005).
-

Siła perswazji w sektach

Śmierć 39 wyznawców sekty Heaven's Gate, których ciała policja z San Diego w USA odnalazła 26 marca 1997 r.

Zwłoki leżały ułożone równo na łóżkach, były ubrane w jednakowe stroje z napisem „ekipa wyjazdu do Bram Nieba”, zaś obok nich spoczywał bagaż, jakby przygotowany do podróży.

Wszyscy pozostawili też przesłanie potwierdzające, że popełnili zbiorowe samobójstwo

Mechanizmy psychomanipulacji

- W opisach grup kultycznych zauważa się stosowanie technik wykorzystujących takie **mechanizmy** jak:
 - (1) **posługiwanie się stereotypami** wykorzystującymi powszechną skłonność do uogólniania i projektowania siebie w wyimaginowany świat grupy,
 - (2) **stosowanie języka** mającego na celu ukrycie prawdy lub uzyskanie skutecznego wpływu na osobę,
 - (3) **kontrolowanie i selekcjonowanie myśli** tak, aby były zgodne z głoszoną ideologią,

(4) **nieustanne powtarzanie fałszywych informacji** w celu uzyskania akceptacji lub zmiany postawy,

(5) **systematyczne potwierdzanie głoszonej ideologii** jako jedynie słusznej prawdy i odrzucanie sprzecznych poglądów,

(6) nieustanne **powoływanie się na autorytet grupy** jako źródło prawdy (Abgrall, 2005, s. 111).

- Techniki te służą:
 - z jednej strony zmanipulowaniu i nakłonieniu adepta do przyłączenia się do grupy,
 - z drugiej powodują wykształcenie się bezwolnych i automatycznych stylów myślenia, w których brak jest świadomego i racjonalnego rozumowania.

Strategie manipulacyjne stosowane przez sekty - badania empiryczne (Krok,2007)

- Jedną z głównych cech manipulacji perswazyjnej stosowanej przez członków sekty w trakcie pozyskiwania nowych osób jest **ukrywanie swojej prawdziwej tożsamości**. W trakcie pierwszego spotkania np. na ulicy członkowie sekty zatrzymują przechodniów wciągają ich w rozmowę na tematy światopoglądowe, religijne czy egzystencjalne. Podczas tego pierwszego kontaktu prawdziwa tożsamość grupy jest bardzo często ukrywana czy przemilczana.
- **Dlaczego?** Odpowiedź: aby nie zniechęcić osoby do danej grupy, która może mieć niekorzystną renomę.
- Z psychologicznego punktu widzenia pierwsze spotkanie odgrywa ogromnie istotną rolę, gdyż decyduje, czy dana osoba zainteresuje się prezentowanymi przez sektę „naukami” – zasada **„Pierwszego kontaktu”**.

Strategie manipulacyjne i ukrywanie tożsamości przez członków sekty

■ Materiał badawczy

W celu przeprowadzenia eksperymentu zbudowano trzy komunikaty, z których każdy oparty był na jednej z następujących strategii stosowanych przez sekty (Abgrall, 2005):

- * **Strategia egzystencjalna** – prezentuje argumenty odnoszące się do poszukiwania sensu życia, codziennych problemów i trudności, zaspokojenia potrzeb psychologicznych;
- * **Strategia kulturowo-religijna** – zawiera odpowiedzi na uniwersalne pytania dotyczące początku wszechświata, znaczenia ksiąg religijnych, poznawania tajemnic świata;
- * **Strategia ochronna** - składa się z argumentów dających osobie ochronę wobec zagrożeń i zapewniających spokój, bezpieczeństwo i szczęście.

■ **Osoby badane**

Osobami badanymi byli studenci studiów dziennych i zaocznych uczelni opolskich (110 kobiet i 102 mężczyzn w wieku 20-52 lata).

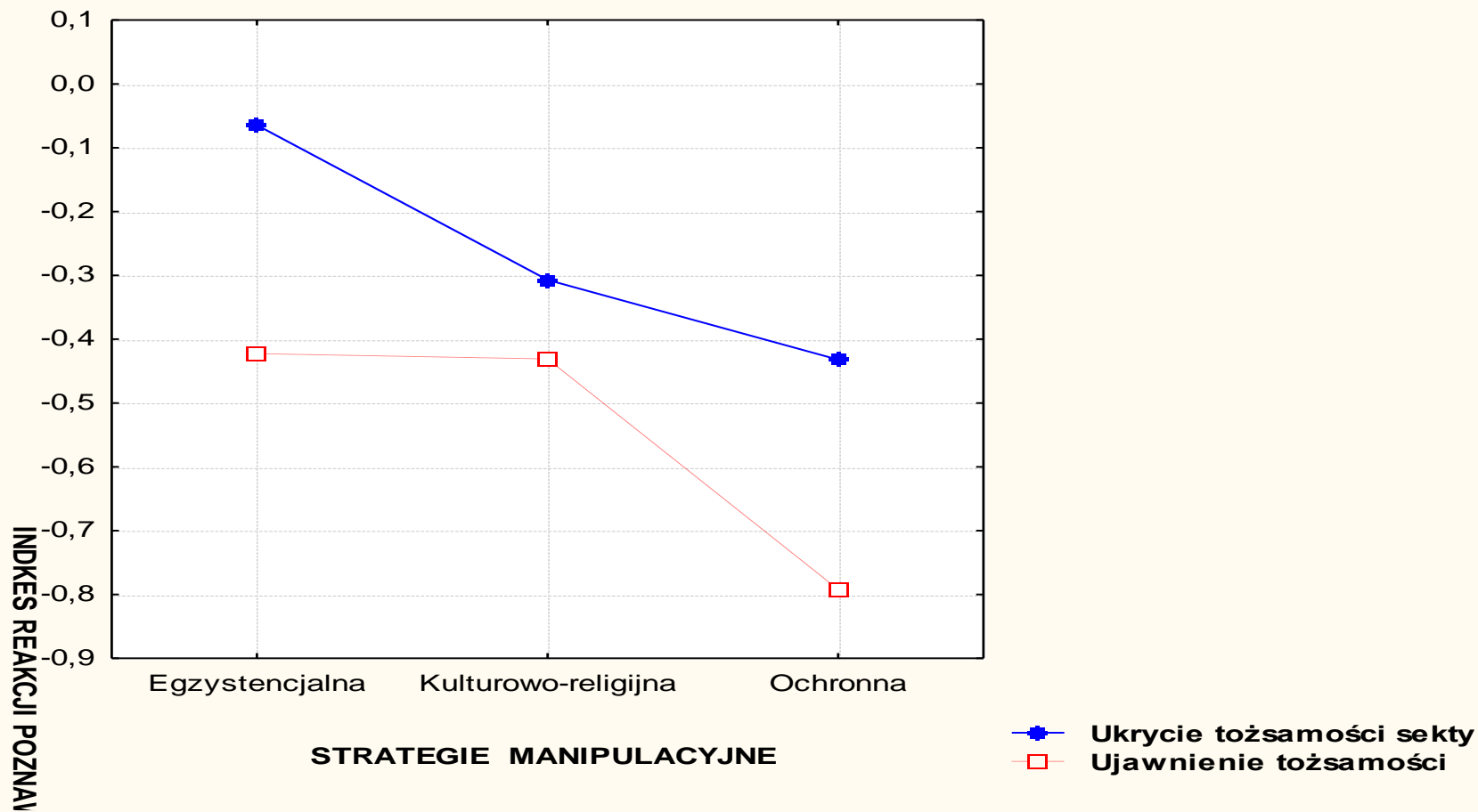
■ **Procedura**

Wszystkim uczestnikom powiedziano, że będą brać udział w badaniu opinii na tematy religijne i społeczne. Zostali oni przydzieleni do jednej z 6 grup (2 x 3). Połowie z badanych powiedziano, że będą słuchać prezentacji lidera sekty „Niebo”, drugiej połowie badanych nie udzielono tej informacji – ukrycie tożsamości sekty. Następnie badani słuchali prezentacji z odtwarzacza CD i wypełniali kwestionariusz odbioru komunikatu.

■ **Wskaźniki odbioru komunikatu:**

- reakcje poznawcze
- postawy wobec komunikatu
- postawy wobec mówcy

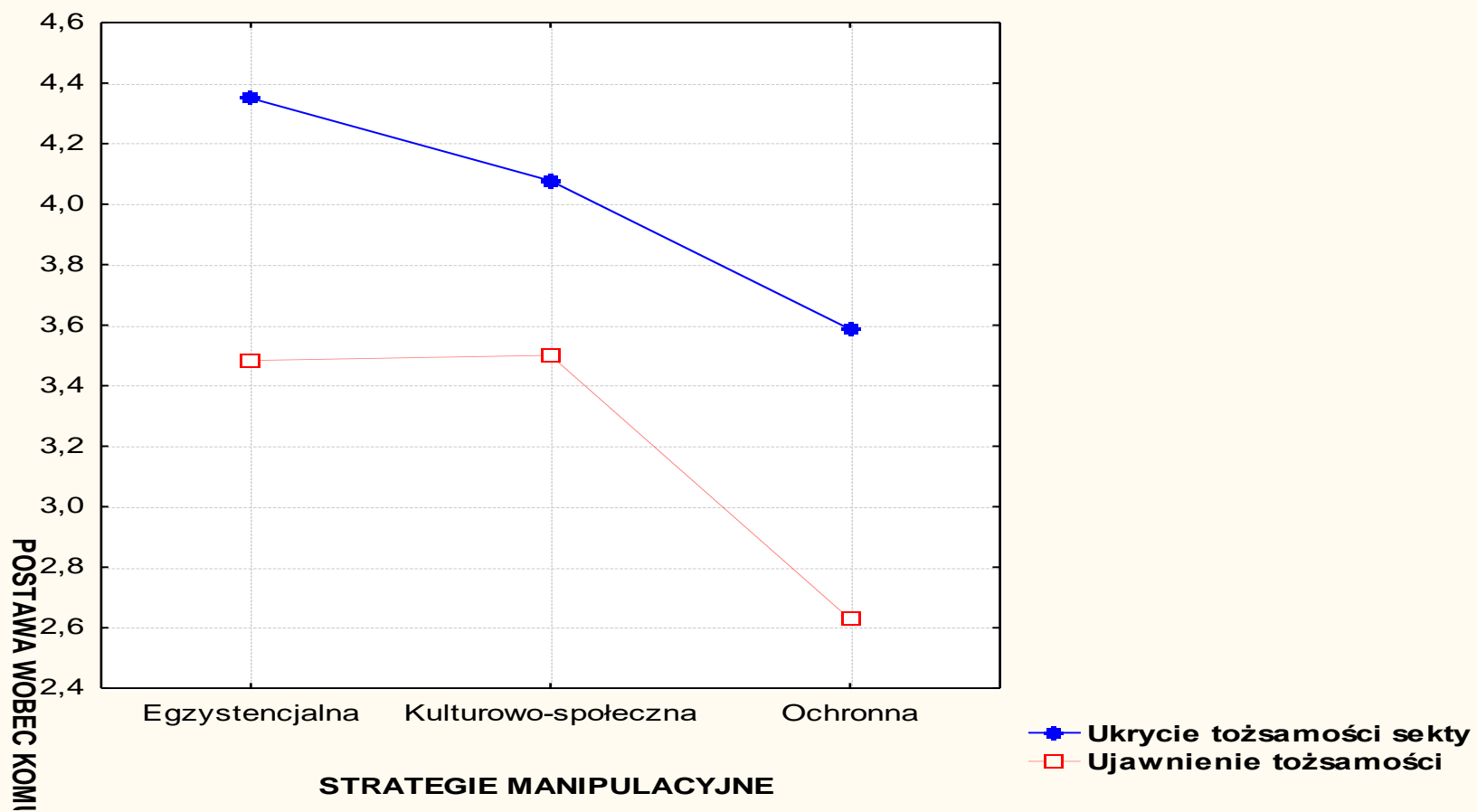
Wynik 1

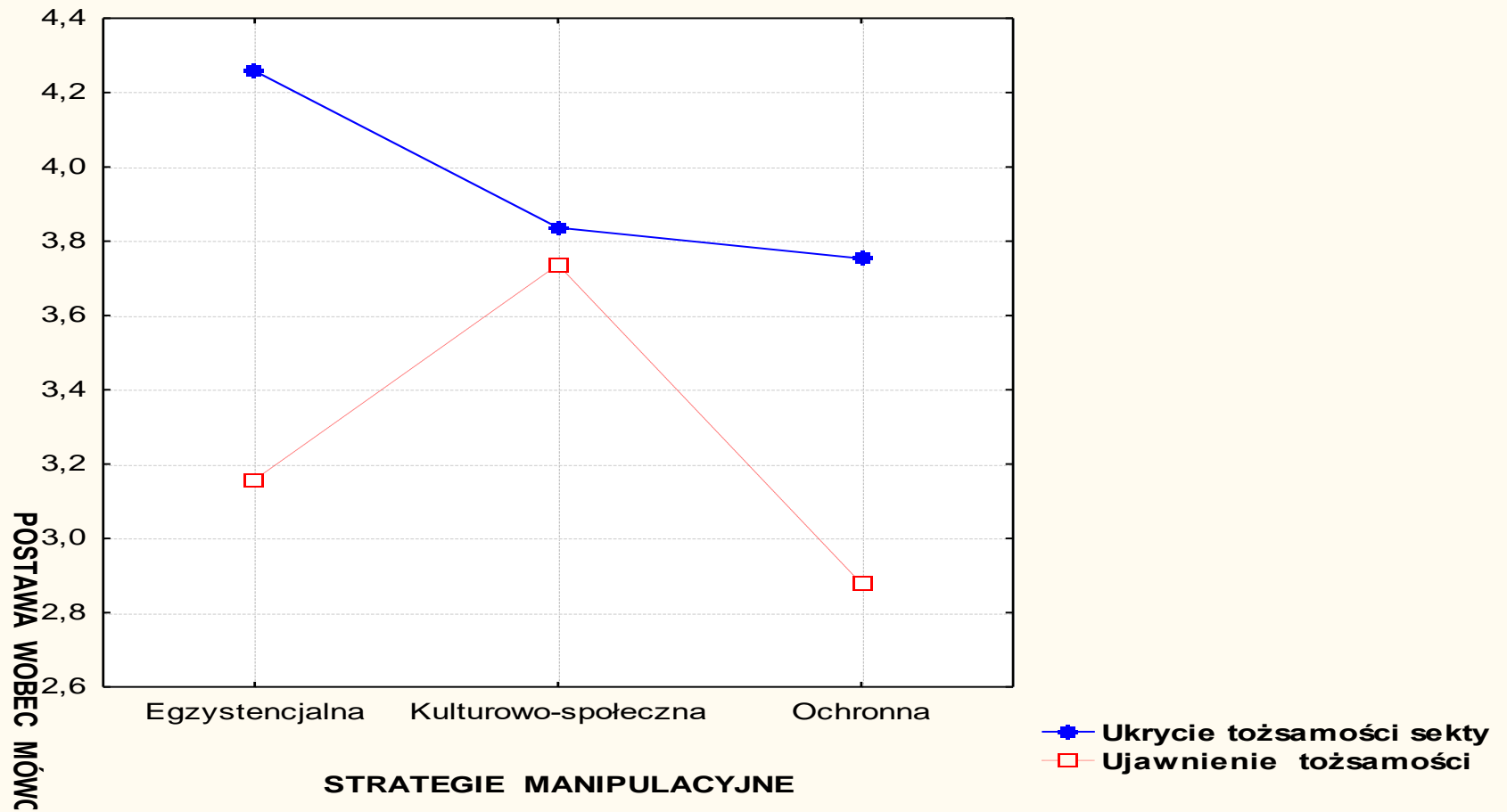
Wnioski praktyczne z badań

- 1) **Strategie manipulacyjne** stosowane przez sekty wywierają różny wpływ na odbiorców w zakresie postaw. Najbardziej negatywne efekty wystąpiły w przypadku strategii ochronnej, a najmniej – przy strategii egzystencjalnej, co oznacza, że jest ona najbardziej niebezpieczna przy oddziaływaniu perswazyjnym sekt.
- 2) **Ujawnienie tożsamości członka sekty** prowadzi do bardziej negatywnych ocen tej sekty przez odbiorców. Stają się oni bardziej ostrożni i niechętni do dalszych rozmów. Na początku rozmowy członkowie sekty będą zatem zatajać swoją tożsamość, aby skuteczniej przekonać innych ludzi do swoich idei i nauk. ***Ukrywanie tożsamości sekty jest wyraźnym przykładem psychologicznej manipulacji.***

Wynik 2

Wynik 3

- 3) ***Ujawnienie tożsamości*** ma najsilniejszy efekt w przypadku strategii egzystencjalnej i ochronnej, lecz nie odgrywa istotnej roli przy strategii kulturowo-religijnej.
- 4) Posiada to **praktyczne implikacje** dla rekrutacji nowych ludzi przez sekty.

Jeśli członkowie sekty zostaną zapytani o swoją przynależność, to będą wówczas starali się zmniejszyć negatywny obraz przez zastosowanie strategii kulturowo-religijnej mówiąc o takich zagadnieniach jak początek wszechświata, tajemnice ludzkości, itd.

spotkanie **strategia kulturowo-religijna**